

kot temeljno načelo družbenih razmerij in na vseh ravneh in na vseh področjih in ki bo v vsej svoji polnosti udejanjal človekove pravice.

V vabilu je bilo postavljeno vprašanje, ali se bližamo koncu dogmatizacije in herezij. Po mojem mnenju ne. Ne vidim možnosti za ukinitve tega konflikta in vidim prav v napetostih tega konflikta ključno gibalno razvoja.

PETER KLINAR

Ali se civilna družba ne dogmatizira?

ZDENKO ROTER

Mislim, da se civilna družba kot taka ne dogmatizira. Civilna družba je po definiciji antidogmatična, v nasprotnem primeru negira samo sebe. Civilna družba temelji na načelu spontanosti, poljubnosti in svobodni asociativnosti. Če to opusti, samo sebe vsaj marginalizira, če že ne ukinja.

BOŠTJAN M. ZUPANČIČ

Za kakšno resnico pravzaprav gre?

Navezal bi se na tvojo izjavo, dr. Roter, da dogmatizacija nastaja od zgoraj navzdol, in na drugo izjavo, ki dopušča možnost institucionalne prevlade nad spontanim, kar me oboje zelo spominja na Durkheima, na njegovo teorijo o organski in mehanični solidarnosti in na teorijo o tako imenovani normativni integraciji, s katero sem se pred kakšnimi 20 leti ukvarjal. Durkheim predpostavlja, da so tiste vrednote, ki se socialno integrirajo, psihološko pa internalizirajo, ki so funkcionalne. In da disfunkcionalne vrednote ostajajo integrirane toliko časa, dokler so v tem psihološkem zaostanku v tem smislu, kolikor zavest zaostaja za družbeno bitjo. O tem je pripravil krasno študijo, ki jo vsem priporočam, Sven Dranulf, ki ga tudi omenjam v tem svojem sestavku. Izšla je v New Yorku okrog leta 70. V njej je delal raziskave drakonskih zakonov v 6. stoletju pred našim štetjem v Grčiji, potem janzeniste v 17. stoletju v Švici in pa hitlerjansko produkcijo prava v 30. letih. Iz kazenskega prava pa vemo, da prva stvar, ki so jo naredili, so uvedli analogijo juris v kazensko pravo, se pravi, da je s tistim trenutkom postalo kaznivo vse, kar je bilo samo podobno, recimo obrez židovskega dečka je lahko kazniv po tisti normi, ki je prepovedovala posilstvo.

Profesor Damaška z zagrebške pravne fakultete, ki je zdaj na Yalu, je iz tega razvil zelo uspešno teorijo, ki je v Ameriki prodrla na vseh pravnih šolah. Gre za pozitivistično šolo, Bayerjevo, tudi iz Zagreba.

Bayer je učil o zgodovini kazenskega procesa, da je inkvizicija kot preganjalec antidogmatizma, se pravi inkvizicija, ki je nastopala zoper herezijo, shizmo in blasfemijo, bila prototip, kar pravi Roter, da nastaja dogmatizacija od zgoraj navzdol, iz povsem političnih motivov. To se je potem institucionaliziralo v nastanku evropskega kazenskega procesa, ki je inkvizitoren v tem smislu, da zagovarja dve načeli, in sicer načelo oficialne maksime, po kateri sodišče samo raziskuje, kaj je predmet obtožbe na eni strani, po drugi strani se sodišče, epistemološko povsem nepravilno, ker ne more biti objektivno, angažira pri iskanju resnice.

Zdaj prehajam na temo, ki je zame kot procesualista zanimiva, namreč da se je ta resnica v kazenskem pravu tehnično do nedavnega pri nas dogmatizirala, čeprav je od inkvizicije preteklo že toliko in toliko let. Pod inkvizicijo se je integrirala ideja o tem, da sodnik išče »resnico«, toda to je bila takrat ta resnica, ki so jo iskala cerkvena sodišča o hereziji, shizmi, blasfemiji, hipostaziji, medtem ko pri nas kazenska sodišča še danes poslušajo ne kot sodišča, ampak kot aktivni, angažirani uradniki, v najboljšem primeru bi jim rekli inženirji prava, ki iščejo neko »resnico«. Čeprav bi moralo biti to organizirano adversarno in tej resnici žrtvujejo zelo pogosto, tudi na policijski postaji, vso osebno integriteto, zasebnost in vse te vrednote, medtem ko se nihče ni vprašal, kakšna je ta »resnica«, za katero resnico pravzaprav gre. Potem se izkaže, da npr. kaznivo dejanje, ki je bilo v vseh družbah vedno kaznivo, *incest*, pri nas sploh ni kaznivo. Od novele kazenskega zakona pri nas incest enostavno ni kazniv, ker so ga zavestno izločili. Kaznivo je, recimo, občevanje z mladoletno osebo, dejstvo, da gre za sina ali hčerko, pa ni bistveno itd. Iskanju resnice v kazenskem postopku se je vedno žrtvovala tudi zasebnost, integriteta. Prišlo je do zlorab na sami policijski postaji. Potem se človek vpraša filozofsko, tehnično, za *kakšno* resnico pravzaprav gre, kdo si izmišljuje to resnico. Če je bil incest včeraj lahko resnica, danes pa ni več. In potem pride človek do tega, kar je Damaška ugotovil, da je razlika med ameriškim in evropskim, se pravi anglosaškim in evropskim pravnim sistemom, v *avtoritarnosti*. On je to pojasnil takole: razlika med njihovim adversarnim, kontradiktornim sistemom prava in našim sistemom prava je, da je v našem sistemu prava, se pravi tudi v družbi sicer, ker pravo ne nastaja ločeno od tega, veliko večja nota avtoritarnosti. To me napeljuje na tretjo stvar, da je po psihološki teoriji dogmatičnost, ki je internalizirana, stvar edipalizacije. Se pravi, v tistem konfliktu med očetom in sinom, v tem edipalnem trikotniku, kjer je sin poražen in se je pripravljen s tega kapitaliranega stališča identificirati z očetom in s tem internalizira vse družbene vrednote, jih obenem tudi v tem smislu dogmatizira, da jih ne napravi dostopne racionalnemu diskurzu. V psihoanalizi je teorija o rezistenci teorija o tem, kako razbijati te nezavedne predpostavke, iz katerih nekdo izhaja, o sebi, družbi ali čemer koli drugem, pravzaprav pripeljati v zavest dejstvo, da nekaj jemlješ za samo po sebi umevno, kar sploh ni samo po sebi umevno. To je lahko na nek način definicija nevroze, da jemlješ nekaj za gotovo, pa ni gotovo. Skratka, da gre tu za sklop kliničnih, socioloških, političnih stvari, ki so ključno povezani z avtoritarnostjo. In če je neka družba visoko avtoritarna, bo vtrla v kožo veliko več nekritično sprejetih predpostavk o stvareh kot družba, ki dopušča splošen toleranten diskurz. Na eni strani se to da navezati tudi na razliko pri Webbru, na razliko med protestantskim in katoliškim načinom razmišljanja, če je res, da je razlika med enim in drugim v ravni tolerantnosti v diskurzu, ki ga mentaliteta dopušča.

SRDJAN VRCAN

Dogma, herezija in politika, tu in zdaj

To, kar je profesor Roter pravkar poudaril, se ujema s tistim, kar sem hotel podčrtati v svojih kritičnih pripombah na prispevek S. Južniča. V bistvu sem se